

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericésca, scolastica, literara si economica.

Iese odata in septemana: *DUMINEC'A.*

<p>PRETIULU ABONAMENTULUI.</p> <p>Pentru Austro-Ungari'a: Pe unu anu 5 fl.—cr., pe 1/2 anu 2 fl. 50 cr. Pentru Romani'a si strainetate: Pe unu anu 14 fr., pe jumetate anu 7 franci.</p>	<p>PRETIULU INSERTIUNILORU:</p> <p>Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu cam 150 cuvinte 3 fl.; pana la 200 cuvinte 4 fl.; si mai sus 5 fl v. a.</p>	<p>Correspondentiele sè se adreseze Redactiunei „BISERIC'A si SCÓL'A.“ Èr banii de prenumeratiune la TIPOGRAFIA DIECESANA in ARAD.</p>
---	---	--

INVITARE DE PRENUMERATIUNE

LA

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Fóia bisericésca scolastica, literara si economica.

Cu inceputulu a nului 1892 deschidemu a-bonamentu nou la „Biseri'ca si Scól'a.“

Rugàmú pre toti domnii abonenti de pana a-cuma, cari dorescu a avé fói'a nóstra si pe viitoriu, se binevoiésca a tramite la „Tipografi'a diecesana“ pretiulu de prenumeratiune care e:

PENTRU AUSTRO-UNGARI'A:

PE UNU ANU 5 fl. — cr.
„ 1/2 „ 2 fl. 50 cr.

PENTRU ROMANI'A SI STRAINETATE:

PE UNU ANU 14 franci.
„ 1/2 „ 7 fr.

Sprijinulu moralu si materialu, de care pana acuma s'a bucuratu fói'a nóstra, ne indreptatiesce a sperá, cà si in viitoriu vom fi imbratisiati de aseminea simpathii calduróse precum si de buna-vointi'a nestramutata a On. Publicu cetitoriu.

Redactiunea.

Pacea si iubirea de pace.

Crestinismulu s'au inaugurat in lume prin vecinicele cuvinte ale evangheliei: „pace si intre ómeni bunavoire,“ — pentru ca pacea cu noi insine si pacea cu intréga lumea este conditiunea fundamentala

pentru o viétia intru Christos, pentru viéti'a si dezvoltarea omului in spiritu crestinescu.

„Pacea mea o lasu voue, pacea mea o dau voue“¹⁾ sunt cuvintele, cu cari Domnulu se desparte de invetiaceii sei inainte de patimi, si érași „pace voue“²⁾ sunt cuvintele, prin cari salúta Mantuitorulu pre invétiaceii sèi dupa invierea s'a din morti, — pentru cá se arete, si se dovedésca neamulú omenescu, ca pacea, acésta conditiune fundamentala a vietii si dezvoltării omului, emanéza din credinti'a in Ddieu si in Fiulu sèu, pre carele L'au tramis.

Inainte de patimi invetiaceii erau nedumeriti si inspaimentati de ceea ce se va intémplá cu densii, despartindu-se de Domnulu; ér dupa inviere erau inspaiméntati de fric'a jidovilor; si deci aveau trebuintia de pace si linisce sufletésca, — pentru ca nu erau destul de tari in credintia. Dar când a venit plinirea vremii, si când apostolii Domnului s'au intarit pre deplin in credintia prin pogorirea Duchului sfantu, de odata cu intarirea lor in credintia si-au insusit pre deplin si pacea si liniscea sufletésca pentru tóte imprejurările; si nu este casu in istoria, cá vre unulu dintre apostolii Domnului, seau dintre barbatii bisericei, cari au fost armati pre deplin cu credinti'a in Domnulu se-si fia perdut pacea si liniscea sufletésca in faci'a focului, a sabiei, seau a mortii lor de martiri.

Acelasi Duchu sfantu viiéza si astadi in biseric'a Domnului. Acelasi Duchu sfantu da si astadi prin intarirea in credintia pacea si liniscea sufletésca tuturor, celor cari din credintia si din adeverata vocatiune preotiesca primescu santulu daru alu preotiei de a representá in modu vediutu pre Domnulu si Intemeiatorulu pacii si prin propagarea si alimentarea credintii in Ddieu intre ómeni de a insusí si alimentá in credintiosi prin credinti'a in Ddieu pacea cu sene insusi, si pacea cu tóta lumea, acea con-

¹⁾ Ioan 14, 27.

²⁾ Ioan 2, 19.

ditune fundamentala a vietii si desvoltării omenești in spiritul creștinescu.

Imprejurările contrare păcii sunt tot acelea, cari in genere sunt contrare și credinței in Ddieu, și anume slăbiciunile și ispitele „lumii,” și ale spiritului „lumii.”

Dupa învierea Domnului învețiaceii Lui nu aveau pacea și liniștea sufletesca trebuințoasă, și cuprinși de frică a jidovilor, de frică de moarte, nu voiau a crede muerilor mironosite, ca a înviat Domnulu; cand s'au întarit înse în credința în Domnulu, atunci frică de moarte nu-ii mai stepeșce, — pentru ca via și neclătită este în inimă lor credința în vecinicele cuvinte ale Domnului: „eu sum învierea și vieti'a, celu ce crede întră mine, de va și muri, viu va fi.”³⁾

Privind asupra „lumii”, și asupra modului, cum împrejurările, seau mai bine disu slăbiciunile „lumii” conturba, și altereă pacea și liniștea sufletesca a omului constatăm următoarele :

1. Bogatul, carele privesce de scopu și idealu alu vietii sale : de a cășigă avere, nu are pace și liniștea sufletesca, pentru ca vede pré de multe ori pre alții, că au, seau înainteza în avere mai multu decât densulu, seau pentru ca se teme, ca furii i-o fura, foculu pôte se-i-o arda, seau alte calamități naturale i-nimicescu rodurile de pre campu, seau nu-i succedu alte întreprinderi, în cari o-au investit, etc. Astfeliu despre unu proprietariu de pamentu din Ungari'a carele a trait cam în jumătatea prima a seclului nostru, pre timpul iobăgiei, betranii ne spunu, ca era proprietariu mare în 98 de sate ; dar nu avea odihnă, nu putea dormi, nu avea pace și liniștea sufletesca, pentru ca era muncitu de dorulu de a fi proprietariu celu puțin prestu 100 de sate ; și sfârșitul a fost, ca gândind astfeliu întrăga vieti'a s'a n'a avut pace și liniștea sufletesca ; ér dacă s'ar sculă antadi din morti, ar avé și mai puțină, când ar vedé, cum o au prepadit urmatorii săi în unu timpu destul de scurtu. Despre unu altu proprietariu mare, carele a trait tot aici, în părțile noastre, ne spunu betranii, ca nu ne putea suferi pre noi, pre romani, și ori ce micșcare și tendentia de desceptare din partea romanilor i-amară sufletulu. S'a dus și acestu omu din lume, dar Ddieu a voit, că noi cei atât de mult urgisiti de densulu se ridicăm chiar pre moșii'a lui, carea i-a fost mai placută pana cand a fost în vieti'a, celu mai frumosu institutu romanescu de cultura.

2. Pre omulu seracu și lipsitu de avere nu-lu necășescu asemenea griji ; dar nici seraculu nu are pace și liniștea sufletesca, pentru ca pre densulu lumnescu, și chinuescu o suta și o mie de alte griji și necășuri. Pre seracu lu-necășescu mai antaiu și mai antaiu faptulu, ca vede pre alții mai bogati, și traînd mai bine decât densulu ; ér acestu necășu

produce într'ensulu o dusimania în contra bogăției și încontra celor bogati ; ér omulu, carele nutreșce în peptulu și inim'a s'a dusimania faciă de alții, pana când nutreșce acésta dusimania nici odata nu pôte avé pacea și liniștea sufletesca trebuințoasă. Lu-mai necășescu apoi pre seracu grija, ca ce va mancă mană, precum și mai cu seama credința lui gresită, ca numai dēnsulu este condamnatu a-si cășigă cu sudori atât de grele panea de tôte dilele. Aceste împrejurări lu-mai conducu apoi pre omulu seracu în alte multe pecate, cari apoi i-amărescu vieti'a și esistenți'a.

3. Privind apoi la clasele asia numite inteligente, la functionari, militari, diplomati, advocati, preoti, medici, profesori etc. nu vom află nici la aceste clase mai multa pace și liniștea sufletesca ; și acésta lipsă provine la aceste clase în genere din nouedeci și nouă de pricini, dintre cari ne marginim a aminti aici numai două și anume : se întempla adeca casulu, ca cutare functionariu capace se servesca sub unu siefu mai puțin capace, decât dēnsulu, și mai des, decât casulu acest'a, se întempla apoi, ca cutare functionariu nu-si vede de lucru, și tocma pentru acésta este nemulțemitu, n'are pace și liniștea sufletesca, decât atunci, când pre faciă, seau pre sub ascuns pôte vorbi de réu pre alții. Se întempla apoi și casulu, ca clase întregi se învidieă, și chiar se persecuta un'a pre alta, ér acestea tôte lipsescu pre ómeni de pacea și liniștea sufletesca, și prin acésta de mulțemirea, carea între alte împrejurări o-ar poté avé ; ér din acésta nemulțemire provinu apoi tôte relele și calamitățile.

4. În genere constatăm, ca tóta lips'a de pace și liniștea sufletesca acolo, unde ea esista faptice, provine din împrejurarea, ca omulu nu se cunoșce, seau nu voiesce a-se cunoșce pre sene însusi, seau mai bine disu din lips'a de credința în Ddieu.

Cu totulu altcum ni se înfacișeă starea psihica a omului cu credința în Ddieu între tôte împrejurările vietii, și anume :

ad 1. Bogatul, carele privesce în averea s'a nu scopu și idealu alu vietii sale ; ci darulu și binecuvântarea lui Ddieu, unu mijlocu de a-se sustiēne și desvoltă pre sene în spiritul creștinescu și unu mijlocu cu menitiunea de a ajutoră pre alții și a ajutoră institutele de cultura și de binefacere, — nu-si perde nici odata și în faci'a nici unui soiu de perdere pacea și liniștea sufletesca. Unu astfeliu de omu în faci'a ori carei nefericiri și perderi dice că și odinióra dreptulu Iov : „Domnulu a dat, Domnulu a luat, fia numele Domnului binecuvântatu de acum și pana în veacu.”

ad 2. Seraculu, carele are credința în Ddieu, nu privesce în lucru și în necesitatea de a lucră nici osēnda, nici bleștemu, ci unu mijlocu de a-se poté se-se sustiēna și desvolte, și de a-si fauri siesi o buna stare. Unu astfeliu de omu este de regula unu bunu și credințiosu lucratoriu ; ér esperienti'a a

³⁾ Ioan 11, 25.

dovedit, si continua a dovedi, ca din astfelu de lucratori au devenit multi ómeni de valóre in societatea omenésca. Cunoscutulu Edison, inventoriulu luminei electrice si alu telefonului a fost in teneretiele sale unu baiatu seracu, carele si-casigá pana de tóte dilele vendiénd jurnale pre la gárilé cáilor ferate; dar fiind unu bunu lucratoriu si omu cu talentu, s'a ridicat prin lucrulu sêu la unu renume de lume. Daca omulu privesce lucru pre bas'a credintiei sale in Ddiu de ceea ce este elu in adevêru, de unu mijlocu pentru desvoltare: atunci lucrulu devine totu de odata si celu mai puternicu mijlocu pentru pacea si liniscea sufletésca. Ba cutezám a afirmá, ca intre tóte clasele, din cari se compune societatea omenésca, mai multa pace cu sene insusi si cu cealalta lume, mai multa liniscea sufletésca are si póte avé in acésta lume lucratoriulu bunu.

ad 3. Cu privire la clasele inteligente ale societátii, daca aceste clase voiescu in adevêru se aiba pace si liniscea sufletésca, bas'a inca nu este, si nu póte fi alt'a, decât credinti'a in Ddiu. Functionariulu de ori ce categoria, daca posede in deplina mesura credinti'a in Ddiu, atunci devine unu functionariu de vocatiune si unu omu, carele se dedica pre sene pre deplin oficiulu, pre carele lu-pórta, si nu este casu, cá unu astfelu de functionariu se fia nemultiemitu. si se nu aiba pacea si liniscea sufletésca trebuintiósá.

ad 4. In generalu constatám, ca cine voiesce se aiba pace si liniscea sufletésca in acésta lume, — sê-se deprinda a-se cunósce pre sene, si se-se intáresca dilnicu in credinti'a in Dumnedieu.

Constatánd, ca in lume si intre ómeni aprópe in nici o epoca a istoriei si nici astadi nu aflám stepanind domni'a pácii in deplina mesura; constatám in acelasi timpu adevêrulu, ca sufletulu omului insetéza, si doresce pacea cu sine insusi, si pacea cu tóta lumea; ér contrariulu si dusimanulu pácii interne fiind in prim'a linia indoielile in materia de credintia, bas'a si inceputulu pácii trebue se emaneze din credinti'a in Dumnedieu.

Traim intr'unu timpu, in carele indoielile in materia de credintia Ddiu a voit, cá se fia delaturate pentru totdeun'a prin luptele bisericeii pentru formularea doctrinei; si biseric'a nostra multiemita ingrijirii provedintii si a barbatilor ei distinsi din cei dántai 8 secli si-are doctrin'a s'a in materia de credintia incheiata si formulata in simvolulu niceo-constantinopolitanu prin intréga biseric'a ecumenica si cu conclucarea Duchului sfantu.

Daca deci din punctulu de vedere alu credintii nu putem avé nici unu felu de indoieála in materia de credintia, ar urmá de sene, cá fiecare omu se aiba deplina pace si liniscea sufletésca. Dupa ce inse din nefericire pré rar intêmpinám la ómeni acésta conditiune fundamentala a vietii si desvoltáarii omenesci — ne intrebám, ca de unde vinu indoielile chiar

si in materia de credintia si prin aceste indoieáli lips'a de pace si liniscea sufletésca?

Ér respunsulu la acésta intrebare nu-lu putem aflá aiurea, decât in acea nefericita slabitiune a naturii omenesci, pre carea o esprima apostolulu Pavel in cuvintele: „nu facu binele, pre carele lu-voiescu, ci réulu, pre carele nu-lu voiescu; ér de facu ceea ce nu voiescu, éta nu eu facu acést a, ci pecatulu, carele locuiesce intru mine.“⁴⁾

Acésta slabitiune omenésca se póte combate, si biruí numai prin credintia; ér credinti'a ni-o putem insusi, si in credintia ne putem intári prin rogatiune, prin cercetarea regulata a sfintei bisericeii si mai cu seama privind si studiand cum man'a cea drépta a Provedintiei divine pedepsese lips'a de credintia, si remuneréza credinti'a in Ddiu.

Organulu instituitu de Domnulu si de sfant'a Lui biserica de a alimentá credinti'a si de a sustiené si alimentá pacea intre credintiosi este preotulu; ér preotulu satisface chiamáarii sale: de a sustiené aceste doue daruri ceresci, daca va observá cu rigóre urmatórele conditiuni, si anume:

1. Daca prin viéti'a si faptele sale va dovedi faptice, ca este deplin petruncu, si traiesce intru tóte dupa principiile de credintia ale bisericeii.

2. Daca preotulu va fi unu omu pacinicu, unu omu, carele evitéza atát in contactulu cu credintiosii, cât si cu alti ómeni ori ce divergintia si ori ce nentielegere; si in fine:

3. Daca preotulu facia de divergintiele, cari se ivescu intre credintiosii sêi, — va staruí, cá se-lé impace prin tactulu si manier'a s'a.

Despre sufletulu omenescu.

Omulu e constituitu din corpu si din sufletu. Si fiind ca corpulu unui omu se deosebesce de cela al altui'a, fie-care om i-si capata o individualitate speciala. Urméza deci, ca sufletulu este impededatu cá se se manifesteze de dupa cum ar pretinde natur'a, ci se schimba dupa diferite imprejurari. Schimbarile acestea formale, basate pe raportulu dintre corpu si sufletu, se numescu „modificatiuni ale sufletului.“

Ómenii dela inceput, — când pentru prim'a data au studiat natur'a sufletului si formele, in cari se manifestéza sufletulu, — au vediutu, ca pre cum se deosebescu ómenii in privinti'a corporala, astfelu se nasce o diferintia si între modificatiunile sufletului. Ei au vediut, ca unii ómeni sunt mai inalti, altii mai mici, unii sunt mai albi, altii mai negrii, etc. De aici apoi mai târdiu au inceput se studieze in ce forma se manifestéza viati'a psihica la unii ómeni, si in ce la altii. In urm'a mai multoru scrutari s'a

⁴⁾ Romani 7, 16 si 17.

constatatu, ca sufletulu si-modifica actiunile sale in loculu prim de dupa rassa.

Cel dintâiu, care a clasificat ómenii de dupa rassa, a fost Blumenbach. El a facut deosebire intre cinci rasse de ómeni; urmatorii lui inse au redus acesta numai la trei. Acésta impartire s'a facut de dupa colórea fetiei. S'au mai clasificat ómenii in rasse de dupa per si form'a lor. Astadi nu se mai classifica ómenii astfeliu, ci se impart in rasse de dupa un unghiu, ce se nasce daca tragem o linie dela frunte pe nasu si pana la barba, si o alta linie de la ureche spre nasu. Cu cât e mai mare unghiulu acesta, cu atât mai mare e si inteligenti'a. Marimea unghiului variéza la ómeni intre 70° si 80°, la moime, a caror capatina e mai desvoltata dupa a ómenilor, variéza intre 50° si 70°, ér la celelalte animale 20°—40°. Cu cât unu poporu e mai civilisat, mai inteligent, cu atâta capatinele ómenilor sunt mai rotunde si unghiulu se apropie de 80°.

Acum — daca odata s'a constatatu, ca omenimea se imparte in rasse — vine intrebarea, ca óre a purcesu omenimea numai dela o pareche de ómeni, sau au fost dela inceputu mai multe parechi. Cestiunea acést'a nu se póte stabili asia usioru. Cei cari sustienu ca a fost numai o pareche de ómeni, se provóca la aceea, ca toti ómenii au un'a si aceea si forma; ér incât diferescu de dupa rasse, diferenti'a acést'a o atribuscu climatei. Ceialalti — cari sustienu, ca dela inceputu au fost mai multe parechi de ómeni si dela acelea se deriva diferitele rasse — dic ca nu se póte, ca dela un'a si aceea si pareche de ómeni se provina unu africanu si unu caucasian.

Astadi inse nu multu se folosesece impartirea omenimei de dupa rasse. Nu se mai ocupa asia multu de origine, ci numai de limba; ast'a e criteriulu celu mai ponderosu. Totusi sufletulu ómenilor se modifica si de dupa rasse. Altcum se manifestéza viati'a psihica in rass'a alba si altcum in rass'a négra. — Dar si in sirulu unei'a si aceleiasi rasse se modifica sufletulu in loculu alu doilea de dupa individualitatea secuala. Altcum se manifestéza sufletulu la barbati si altcum la femei.

Precum de dupa rasse este mare deosebire intre popóre, astfeliu este deosebire intre barbati si femei. Deosebirea acést'a se manifestéza in loculu prim in marimea corpului. Barbatulu e mai mare decât femei'a; firesce sunt si casuri esceptionale. Luand terminulu mediu, deosebirea intre barbatu si femeie se urca pana la 20 cm. A dou'a deosebire intre barbatu si femeie este in proportiunea partilor, cari constituiescu corpulu. Buna óra la femeie capulu e mai lungaretiu de cât la barbatu. Trupulu barbatului e mai lungu si extremitatile sunt mai scurte. La femeie din contra extremitatile sunt mai lungi. Corpulu barbatului e mai robust, mai vênjos, ce se póte esplicá din imprejurarea, ca elu are a face, a luptá in lumea esterna, nu cá femei'a, a carei'a cercu de acti-

vitate se marginesce numai in familie acasa, — de unde resulta, ca corpulu ei e mai delicatu, mai gingasiu. — Se mai face deosebire intre barbati si femei prin circulatiunea sângelui. La inceputu, anume pana la etatea de 20 ani la femeie e mai repede circulatiunea decât la barbatu, dupa aceea dela 20 ani la femeia scade, la barbatu cresce, — asia incât pe la anulu alu 30 se egaliséza, si la alu 40 anu éra si ajunge poporatiunea de mai nainte, — decât ca acum e mai repede circulatiunea la barbatu. — Este deosebire intre barbati si femei in ceea ce privesece nutritiunea. Fiind ca femeia are constructie mai slaba, si fiind ea avisata se traiésca mai multu in familie decât in lume: asia ea manâncu mai putienu, dar manâncu mai de multe ori pe di; apoi manâncu mâncari mai putienu nutritóre, dar mai fine, decât cum manâncu barbatulu.

Precum se deosebesce femei'a de barbatu prin constructi'a fisica astfeliu este deosebire si intre vietile si actiunile lor psihice. — Intielegerea se manifestéza in deosebite forme atât la barbatu cât si la femeie. Se luam pentru exemplu observarea. Femei'a obsérva mai multe decât barbatulu. Nu se intempla nimic, fatia de ce se nu fie ea atenta, — ceea ce sta in consonantia cu respiratiunea ei viua si circulatiunea repede a sângelui ei. De aci ar urmá, ca daca femei'a obsérva mai iute si mai multe, se fie mai perfecta, se fie superióra barbatului in privinti'a inteligintiei. Dar acést'a nu sta; pentru ca ea nu póte efectui asia iute. De aici vine, ca femeie in sciintie si in arte pot atinge unu grad inaltu, gradulu de virtuosu buna óra, — dar mai sus nu; artiste (intielegu aci sensulu strictu alu cuvântului) nu pot deveni, caci la aceea se recere inteligentia mai inalta. — Cu cât inse are intielegere mai superficiala muierea, cu atât îi este mai desvoltata fantasia. De aici resulta ca femei'a vorbesce mai multu, dar faptuiesce mai putienu.

b) Simtiemintele sunt mai desvoltate la femeie, ce urméza din fantasi'a ei viua si mare. Cu cât obsérva mai mult, cu atâta simtiesce mai mult. Inse nu se desvólta atâtea afecte, cá la barbatu. Va se dica pe muiere si aci o caracteriséza slabitiunea.

Ér in ce privesece c) vointi'a, aceea se manifestéza la barbatu mai determinatu, elu are un caracteru mai firmu, pentru ca are ocaziune se si-l formeze prin esperintie. Barbatulu trece prin mai multe esperintie, femei'a nu prea póte esperiá. De aci inse nu urméza, ca femei'a se fia mai putienu moralu, pentru ca in femeie este mai putienu egoismu cá in barbatu, fiindca nu a avut ocaziune se lupte cu altii si astfeliu nu s'a intarit in ea egoismulu. (Se fiu bine intielesu: femei'a sta mai napoi in privinti'a egoismului, in vanitate inse 'l intrece cu multu pe barbatu.)

Peste tot dejudecându formele, in cari se manifestéza viati'a sufletésca a barbatului si a femeiei,

se vede, ca aceste dóue securi si in viati'a sufletésca se intregescu. Ceea ce lipsesce femeii, are barbatulu, — si ori vom luá intielegerea, ori vointi'a — cari in formele cele mai superióre, cele mai valoróse lipsescu in femeie — le are barbatulu; ér barbatulu nu are simtieminte asia fine, cá femeii'a. De aceea barbatulu scie ce are se facea, ér femeii'a simtiesce ceea ce face.

Sufletulu 'si modifica apoi manifestatiunile in loculu alu treilea de dupa periódele vietii. Altcum se manifestéza sufletulu la unu pruncu, altcum la unu barbatu, si altcum la unu betranu. Va se dica etatea inca are influintia asupra modificatiuniloru sufletesci. De regula in viati'a omului facem deosebire intre patru perióde, si anume: 1) periodulu prunciei tiene pana la anulu alu 14; 2) periodulu junetiei tiene dela 15 pana la 28—30 ani; 3) periodulu barbatiei duréza dela 30 pana la 55—60 ani; de aci apoi se incepe; 4) periodulu betranetieloru.

In etatea prunciei manifestatiunile sufletului sunt caracterisate prin unu temperamentu sanguinic. Acestu temperamentu consta intr'o iritabilitate mare. Pruncii se intereséza de tóte. Nu este nici o scena in lumea esterna, carea se nu produca schimbare in pruncu, — si dupa acést'a imediatu urméza reactiunea. De aci apoi resulta, ca prunculu faptuiesce totdeuna sub impressiunea momentului. Dar de dupa cum se desvólta, esperiéza tot mai multu. Patindu elu ceva reu, alta data, — când se afla fatia de o asemenea intemplanie, — isi aduce aminte de reul, ce a fost impreunatu cu aceea fapta si se feresce cá se se decida momentanu. Si astfelu pe acésta cale temperamentulu sanguinic se schimba in temperamentu melancholicu. Si ast'a este bine din punctu de vedere alu culiurei, caci daca junele nu ar fi simtitoriu, nu i-s'ar desvólta simtiemintele si asia ar remané lipsitu de cultur'a inimei, carea este de mare insemnatate. Dar asia cu cât simtiesce mai mult, cu atât e mai superior tinerulu in cultura.

Precum pentru prunci este necesaru sa fie de temperamentu sanguinicu, asia pentru tineri e necesaru temperamentulu melancholicu.

Temperamentulu colericu e mai putienu stapanit de simtieminte, dar contine mai mólta reactiune. Tinerulu isi continua inca educatiunea si temperamentulu melancholicu este educatoriul pentru inima; barbatulu inse nu se mai educa, — el are lipsa se se decide. El cunósce din esperintia, ca nu tóte lucrurile merita judecat'a, ce o face tinerulu. Face distinctie mai fina intre o influintia si alta; nu se lasa sedusu de unu lucru sau de altulu, ci judeca cu tóta greutatea mintii. Deci pana când tinerulu e reprezentantele simtieminteloru, barbatulu e alu fapteloru, prin temperamentulu seu colericu.

Trecendu omulu si preste barbatie, când ajunge in periodulu betranetii, se schimba si temperamentulu, in cât din temperamentulu colericu trece in

temperamentulu flegmaticu. Corpulu la betranetie slabesce, pentru ca aceea, cé este fisicu, materialu se tocesce, slabesce. VEDIENDU ast'a, se incuiba in betranu unu indiferentismu, care consta in aceea, ca el scie ca nu tóte lucrurile merita cá se-l presioneze. Si tocmai pentru aceea, ér de alta parte nepotând elu reactioná, se multiamesce cu o resignare.

Asiadara fie-care periodu de viata-si are temperamentulu seu. Prunci'a si temperamentulu sanguinicu, juneti'a si temperamentulu melancholicu, barbati'a si temperamentulu colericu, betraneti'a si temperamentulu flegmaticu se presupun reciprocu. Unde vre-un temperamentu se insotiesce cu unu altu periodu, acolo aflam abnormitate. Buna óra nu e permis cá barbatulu se fie de unu temperamentu sanguinicu, pentru ca atunci ar faptuá sub presiunea momentului. Nu e permis se fie de un temperamentu melancholicu, pentru ca acela l'ar impededá a faptuá. Dar nu e permis se fie nici de unu temperamentu flegmaticu, ca acela ar degenerá in indiferentismu.

Dar pe lángha schimbarile, ce provinu in viati'a sufletésca, sunt si unele abateri de la regulele cele generale ale psihologiei. Inse pâna cand modificatiunile sunt normale, pana atunci abnormitatile — séu abaterile dela regulele generale ale sufletului — sunt nenaturale, si pentru ast'a se si numescu „morburu sufletesci.“

Ómenii, cari au aseminea morburu, nu folosescu societatii omenesci, ci din contra causéza multe neplaceri. Statistic'a dovedesce, ca pe di ce merge se maresce numerulu acélora, cari au morburu spirituali. — Sunt unele impregiurari cari influintiéza asupra morburiloru sufletesci. Asia sunt date statistice sigure, cari dovedescu, ca cam câtii nebunescu dintr'o religiune, si câtii din alt'a, — prin urmare principiile de religiune inca influintiéza asupra starii psihice; — cam câtii nebunescu dintre aceea, cari vietuiescu sub o clima mai calda; câtii din aceea, cari au ocupatiune spirituala; — câtii dintre aceea, cari au ocupatiune fisica; — câtii dintre barbati, câtii dintre femeii, dintre prunci si fete. Cu unu cumentu tóte conditiunile, cari constituiescu individualitatea omului, au influintia asupra abnormitatiloru spirituali. Din tóte se deduce cá o conclusiune: cu cât progreséza omenimea in cultura, cu atât se inmultiescu casurile acestea de abnormitati, — asia incât astadi tot dupa 500 de ómeni putem numerá câte unul, care are morbu spiritualu.

S'au incercatu multi a stabili caus'a abnormitatiloru sufletesci. Aceia, — cari sunt de principiulu, ca sufletul este substantia simpla nemateriala si nemuritóre, — sustinu, cá caus'a aceea nu vine din sufletu, pentru ca acest'a nu se póte corupe si atacá nici intr'o directiune. Si asia daca totusi observam, ca sufletulu nu se manifestéza la toti dupa normele naturale, caus'a acestor abnormitati nu póte fi alt'a decât corpulu, si anume organele, prin cari omulu

'si produce inchipuiri. Si noi sustinem, ca morbulu spiritualu este imbinat cu un morbu fisicu, ca corpulu sanatosu pórtá sufletu sanetosu, si sufletulu sanetosu nu se póte aflá decát in corpu sanetosu. Sunt inse casuri, când nu corpulu e caus'a morburiloru sufletesci, ci acelea provinu dela spiritu. Buna óra o incordare prea mare a intielegerei in loculu prim produce abnormitate fisica, carea apoi degeneréza in morbu stabilu. Asia imediatele cause ale morburiloru spirituale nu pot fi decát numai fisice. Totdeuna in urmarea unui morbu fisicu se nasce unu morbu spiritualu.

Când s'au pus cá se clasifice morburile spirituale, unii le-au separat in morburi, care provinu din fortiarea sufletului, si in morburi, cari au cause fisice. Buna óra morburile fisice de plamâni, de ficat, de rerunchi, sunt tot atâtea cause, cari produc morburi spirituali. Dar impartirea acést'a nu are valóre. Mai buna este impartirea, carea ia de basa cele trei facultati spirituale. Astfelu facem deosebire intre abnormitati, cari privescu intielegerea, apoi cari se referescu la simtieminte si apoi cari privescu vointi'a.

Morburile acestea le-au descoperit si formulat nu de mult psihologii si medicii englesi, si le numescu: „*insanitas moralis*,“ — desí nu correct. La cunóscerea morburilor acestora au ajuns ei pe calea tribunalelor criminale. Anume: intr' unele locuri s'au sporit peste mesura unele crime, si faptuitorii au aretat o judecata agera, o intielegere destulu de desvoltata, asia incát nu s'a putut esplicá, cum se póta efeptu' un om cu judecata asiá de chiara si simtieminte atát de nobile o atare crima? Esperinti'a apoi a constatat, ca sunt unii ómeni, cari au intielegere, au simtieminte, dar nu pot face bine, decát tot reu; nu numai altora, dar nici pentru ei singuri nu fac bine. Ei judeca si facu distinctie fina intre adeveru si neadeveru, frumosu si uritu, dar când se faca ceva, nu pot face bine, decát numai reu. Si ast'a e unu morbu spiritualu.

(Va urmá.)

D I V E R S E.

* *In serbatórea Botezului Domnului* din anulu curentu cá si in anii anteriori s'a celebrat in biseric'a catedrala din Aradu sant'a liturgia si santirea apei prin Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian, asistatu de parintele protosincelu Iosif Goldisiu, parintele protopresviteru Moise Bocsianu, ieromonachii Augustin Hamsea si Vasiliu Mangra, asesorulu consistorialu Ignatie Papp si diaconulu Dr. Traian Puticiu in fiinti'a de facia a unui insemnatu numeru de credintiosi.

* *In diu'a santului Ioan Botezatoriulu* s'au prezentat la Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian membrii consistoriului diecesanu sub conducerea parintelui protosincelu Iosif Goldisiu,

corpulu profesoralu dela seminariulu diecesanu, — comun'a bisericéscá Aradu sub conducerea parintelui protopresviteru Moise Bocsianu, siefi autoritatilor civile si militare; precum si multi onoratori de aici, si au felicitat pre Pré Santi'a S'a din incidentulu dilei onomastice.

Asociandu-ne si noi acestor felicitári rogám pre Ddieu, cá pre Pré Santi'a S'a se-lu tiéna intru multi felicitati ani!

* *Serbatóre scolastica.* In presér'a santului Ioan Botezatoriulu, patronulu seminariului diecesanu din Aradu, s'au tiénut in sal'a seminariului diecesanu serbatórea scolastica indatinata, fiind de facia corpulu profesoralu si elevii institutului, precum si unu publicu alesu si numerosu. Cu acésta ocaziune directorulu seminariulu tiénu unu discursu, in carele espuse si desvoltá reportulu dintre acésta scóla si trebuintiele bisericici si poporului romanu, — accentuand ca scóla nóstra numai astfelu va poté resplatí sacrificiele aduse de clerulu si poporulu eparchiei intru ridicarea si sustiénerea ei, daca elevii absolventi vor duce cu sene din anu in anu totu mai multe cunoscintie, si-si vor insusi in deplina mesura vocatiunea pentru carier'a lor de preoti si invétiatori ai poporului.

Totu cu acésta ocaziune music'a instrumentala si corulu vocalu alu institutului sub conducerea dlu profesor de cantu Nicolau Chicin esecutá cu multa precisiune mai multe piese.

* *Chirotonia.* In diu'a Botezului Domnului din anulu curentu dlu Dr. Ioan Trailescu, profesorulu la seminariulu diecesanu, a fost chirotonit intru diaconu prin Pré Santi'a S'a parintele Episcopu alu Aradului Ioan Metian. Felicitám pre noulu lucratoriu in vii'a Domnului, si dorim cá Ddieu se-i ajute a servi cu celu mai bunu succesu altariului Lui!

* *Santirea apei* la Botezulu Domnului din anulu curentu s'a oficiat in fortaréti'a din Aradu prin parintele Nicolau Fizesianu, capelanu militariu cu concursulu mai multor elevi ai seminariului diecesanu din Aradu, cari au esecutat cantárele rituale, — in fiinti'a de facia a intregu corpului oficerescu alu garnisónei si a militarilor romani, aflatori in fortarétiá. Compani'a de onóre a fost comandata de dlu capitanu Munteanu.

* *Ciclulu conferintielor literarie,* pre carele lu-arangéza asociatiunea nationala aradana pentru cultur'a poporului romanu in sal'a mare a seminariului diecesanu se incepe astadi in 12/24 Ianuariu in ordinea urmatória:

1. Domineca in 24 Ianuariu n. prelege: Augustin Hamsea, despre „religiune cá factorulu principalu de productiune.“

2. Domineca in 31 Ianuariu n. prelege: Dr. Petru Piposiu, despre „elementulu nationalu in educatiune.“

3. Domineca in 7 Februariu n. prelege: Teodoru Ceontea, despre „pamentu cá predilectu alu fortieloru naturei.“

4. Domineca in 14 Februariu n. prelege: Ioanu

Petranu, despre „directiunea poporala in literatur'a romana.“

5. Domineca in 21 Februaru n. prelege: Romulu Nestoru, despre „femeia cá factoru in civilisatiunea popóreloru.“

6. Domineca in 28 Februaru n. prelege: Dr Ioan u Suci u, despre „Georgiu Bariti u cá istoricu romanu modernu.“

7. Domineca in 6. Martie n. prelege: Dr. Traianu Puticiu, despre „sfintii parinti cá pedagogi.“

8. Domineca in 13 Martie n. prelege: Dr. Georgiu Plopu, despre „Libertate.“

Inceputulu la 6 óre sér'a.

* *Invitare* la Balulu Romanu, ce se va arangiá in Arad la 6 Februaru 1892 st. n. in salele Hotelului „Crucea alba“ in favorulu scolariloru romani, lipsiti de mijlóce. Inceputulu la 9 óre sér'a. Bilete de persóna 2 fl., de familia 5 fl.; bilete de galerie: rendulu I. cu 2 fl., alu II cu. 1 fl. Bilete se capeta pre langa prezentarea invitarii, cu 2 dile inainte de balu: la „Crucea alba“ ér sér'a la cassa. Suprasolvirile se primescu cu multiamita si se cuitéza in publicu. — Dr. Stefan C. Pop, presiedinte. Dr. George Popoviciu, vice-presiedinte. Iuliu Herbay cassaru. Cornel Ardelean, secretar. Dr. Iuliu Bonciu, Ioan Florian, Ladislau Giurco, Dr. Iuliu Mera, Dr. Petru Mladin, Dr. Silviu Moldovan, Romul Nestor, Valeriu Petco, Dr. George Popescu, Dr. Ioan Popoviciu, Dr. Sabin Secula, Dr. Nicolae Sierban, Liviu Tamasdan, Valeriu Telescu, membrii in comitetu.

† *Casu de mórte.* Dlu capitanu cesaro-regescu Nicolau Adam a fost greu incercatu de sórte, perdiéndu pre iubít'a s'a sociia Iuli'a n. Niagsiu, carea in urm'a unui morbu repentinu a trecut la cele eterne in diu'a de 4 Ianuariu a. c. in etate de 45 de ani si in anulu alu douadiecelea alu fericitei sale casatorii, lasand in celu mai profundu doliu pre neconsolabilulu ei sociu si siépte prunci minoreni.

Remasitiile pamentesci ale defunctei s'au depus spre odichna eterna in cimiteriulu fortaretii Aradu in fiinti'a de facia a corpului ofiterescu alu garnisónei Aradu si a unui numerosu publicu. Servitiulu funebru a fost oficiat de parintele capelanu militariu Nicolau Fizesianu.

Rogám pre Celu Atotputernicu, cá Dumnedieu se consoleze pre famili'a remasa in doliu; pre reposat'a se o asieze in locasiuriule dreptilor!

† *Archiducele Carolu Salvator* a reposatu dilele trecute in Viena.

* *Himenu.* Dlu Teodoru Popa invetiatoriu in Chelmacu, si-a incredintiat de fiitóre'a socia pe d-n'a Nina Belintianu n. Urbányi din Lipov'a. — Felicitárele nóstre!

* *Multiamita publica.* Pentru edificand'a biserica de aici, au intratu pana acum colectele urmatóre: In list'a nr. 4. colectante dlu Nicolau Fizesian preotu castrens in Timisiór'a, au contribuitu urmatorii dni: Emanuilu Ungurianu adv. 30 fl., Pavel Rotariu adv. 5 fl., Dr. Aureliu Muntean adv. 5 fl., Dr. Corneliu Nicóra adv.

5 fl., X. y. 50 cr., Nicolau Maierian capitanu ces. reg. 1 fl., Alesandru Olariu major ces. reg. 1 fl., Ioan Theodorovits cap. ces. reg. 2 fl., George Muntean cap. ces. reg. 1 fl., Ioan Mihaltian major-aud. ces. reg. 2 fl., si Nicolau Fizesian preotu castrensu 5 fl. Sum'a 57 fl. 50 cr. — Prin dlu preotu Corneliu Lazar din Almasiu, am primitu dela urmatorii: Ds'a 1 fl., George Cretiu preotu, Nicolae Pap notariu, Corneliu Novac invet. câte 50 cr., Comun'a bis. Almasiu 50 cr., Ignutia Barbateiu, Timpa Georgie, Costea Tokaci câte 20 cr., Moise Barbateiu 12 cr., Constantin Ilea, Savu Crisian, Mihaiu Secuiu, Teodor Ilea, Moise Pop, Marcu Oance econ. câte 10 cr. si dela „cineva“ 4 cr. Sum'a: 4 fl. 36 cr. Dnii colectanti si contribuitori primésca si de astadata multiamit'a nóstra intima! Partia in 25 Decemvre 1891. — Pentru comitetulu parochialu: Nicolau Groza, presied. com. Nicolae Mielutia, notariu.

* *Multiamita publica.* Subscrisulu in numele scolariloru mei vin si pe acésta cale a dá espressiune sincerei recunoscintie si multiamitei mele Dlor Vasiliu Mog'a parochu si Vasiliu Popescu notaru cercualu in Chesiea. Densi indemnati de viulu si caldurosulu interesu fatia de invetiamentulu poporalu a binevoitu prin intielépt'a Dlor conducere a esoperá cá: elevii deobligati la cercetarea scólei dar lipsiti de mijlóce materiali sè se provada cu vestminte de lipsa. In umarea carei fapte demne de tóta laud'a in diu'a de 6 Ian. 1892. Dl. Vasiliu Popescu notaru inpreuna cu Reverendulu Domnu Vasiliu Mog'a parochu de fatia fiind si trei membri din Antistia comunala a provediutu 49. (patru dieci si nóua) de elevi cu deferite vestminte de lipsa. Drept-ce primésca susamintiti Prea Stimati Domni atát din partea subscrisului, cât si din partea nevinovatiloru baeti cea mai caldurósa multiamita. Deie Dumnedieu ca acésta fapta marétia se o imiteze toti barbatii nostri carora li zace la sufletu cultivarea poporului nostru. Ddiu li replatésca acésta fapta generósa. Chesi'a, la 16. Ian. 1892. — Petru Todoreanu, invetiatoru.

* *Omenii fara carte.* Dupa statistic'a unui diaru francesu cei mai multi ómeni cari nu sciu se cetésca, suntu in Rusi'a, Serbi'a, Bulgari'a si Romani'a, si adeca 80 la suta si mai multu. Urméza Spani'a, unde proporti'a e de 63 la suta, apoi Itali'a cu 48, Austro-Ungari'a cu 42, Irland'a cu 21, Franti'a si Belgi'a câte 15, Olanda 10, Statele unite (populati'a alba) 8, Scoti'a 7, Elveti'a 2, unele state ale Germaniei unulu la suta. In Svedi'a, in Danemarc'a, in Bavari'a, in Württemberg, in Saxoni'a, suntu extremu de rari ómenii cari se nu scie ceti si scrie.

* *Fapte nobile.* Traila Ocescu cu fiulu seu Ioanu, si cu nepotulu seu din simtiu si iubire adeverat crestínésca au donat s-tei nóstre biserici unu clopotu in valóre de 456 fl. 95 cr.; ér Ioanu Dejica epitropu a donatu unu réndu de ornate bisericesi in valóre de 100 fl. Subscrisulu in numele comitetului parochialu aduce si pe acésta cale cea mai profunda multiamita marinimosilor donatori. Ddiu se le replatésca insutit si inmiit dena-

riulu depus pe altariulu Domnului. Monostur 30 Decembre 1891. Ioan Stefanovicu invetiatoriu.

* *Piatt'a Aradului* din Vinerea trecuta: Grâu de celu mai greu 10.50fl. ér acelu amestecat 10.20 fl. — secara 9.60 fl. — Orzulu s'a vendutu cu 6.10 fl. — Ovesulu 6.10 fl. — Cucuruzulu 5.50 fl. — Mazere 20. — fl. — Fasolea 10.50 — Lintea 24 fl. — Cartofii 3 fl. per 100 chgr.

Carnea de vita chil'a 52 cr, cea de vitielu chgr. 80 cr, cea de porc 48, cea de óie 30 cr, unsórea chil'a 68 cr, ér elis'a per chila 58 cr. v. a.

* **AVISU.** *Acesta este ultimulu numeru care se trimite P. T. D. abonenti cari nu si-au re-noit abonamentulu.*

Rogàm pe P. T. D-ni, cari au comandat la tipografi'a nóstra „Conscripti'a poporului“ se binevoiasca a fi cu pacientia, ca in dilele acestea se vor espedá la toti prompt si fara intardiere.

Administratiunea tipografiei diecesane.

Concurse.

Se escrie concursu pentru ocuparea postului de invetiátore la scól'a de fete din **Izviní.**

Emolumintele sunt: 150 fl. v. a., pausial pentru conferintie 4 fl., 15 meti grâu, 15 meti cucuruzu, 4 orgii de lemne din cari se incaldiesce si scól'a, 2¹/₄ jugere de pamentu, cuartiru liberu si gradina pentru legumi.

Invetiátorele cari reflectéza la acestu postu au se-si adjusteze dupa recerintie petitiunile lor, cu testimoniu de cualificatiune si de limb'a magiara si se le tramita pana in **1. Februaru a. c.** parintelui inspectoru de scóle Iosif Gradinariu in Szécsány u. p. Vinga.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **IOSIF GRADINARIU**, m. p. inspectoru scolariu.

—□—

Pentru deplinirea parochiei vacante din **Ohaba-Sérbésca**, Protopresbiteratulu Lipovei, prin acést'a pe bas'a decisului Venerabilului Consistoriu diecesanu d-to 26 Decembre 1891, Nr. 6156 se escrie concursu, cu terminu **de 30 dile** dela prim'a publicare in fói'a oficiala: „Biserie'a si Scól'a.“

Emolumintele sunt: 1. Un'a sessiune parochiala de 30 jugere, parte aratura, parte fênatiu, cu unu venitu anualu sigur de 250 fl. 2. Birulu si stol'a usuata computate in venitu mediu anualu de 240 fl. 3. Unu platiu parochialu cu unu venitu anualu de 10 fl.

La olalta unu venitu anualu aproximativ de 500 fl.

Doritorii de a ocupá acést'a parochia, dovedind cualificatiune cel putienu pentru parochiele de clasa a III., — au a-si subscrerne recursele lor instruite conform stat. org. si regulamentului pentru parochii, si adresate comitetului parochialu din Ohaba-Sérbésca, — parintelui protopresbiteru Voicu Hamsea in B.-Lippa, pana la termi-

nulu mai sus indicatu precum si a se presentá in vre-o Dumineca séu serbatóre in s-t'a biserica din Ohaba-Sérbésca, spre a-si aretá desteritatea in cele rituale.

Ohaba-Sérbésca 29 Decembre v. 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **VOICU HAMSEA**, m. p. protop

—□—

Pentru deplinirea parochiei vacante din **Bruznicu**, — protopresbiteratulu Lipovei — prin acést'a pe bas'a decisului Venerabilului Consistoriu diecesanu d-to 12 24 Decembre 1891 Nr. 5519, se escrie de nou concursu, cu terminu **de 30 dile** dela prim'a publicare in fói'a oficiala: „Biserie'a si Scól'a.“

Emolumentele sunt: 1. Un'a sessiune de pamentu. 2. Birulu dela 200 n-ri de case câte o masura de bucate. 3. Stolele usuete dela 200 nri de casa. 4. 2 platiuri parochiale. Aceste emolumente compute in bani dau unu venitu anualu de peste 500 fl. v. a.

Doritorii de a ocupá acést'a parochia, dovedind cualificatiune celu putienu pentru parochiile de clas'a a III., au a-si subscrerne recursele lor instruite conform stat. org. si regulamentului pentru parochii, si adresate comitetului parochialu din Bruznicu, parintelui protopresbiteru Voicu Hamsea in B.-Lippa, pana la terminulu mai sus indicatu, precum si a se presentá in vre-o Dumineca séu serbatóre in s-t'a biserica din Bruznicu spre a-si aretá desteritatea in cele rituale.

Bruznicu, 29. Decembre 1891.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **VOICU HAMSEA**, m. p. protop.

—□—

Pentru deplinirea parochiei de a III. clasa **Fenisiu** si fili'a **Valeamare**, protopresbiteratulu Halmagiului, se escrie concursu cu terminu de alegere **30 de dile** dela prim'a publicare.

Doritorii de a ocupá acést'a parochie suntu avisati, recursele proviedute cu tóte documintele prescise, si adresate comitetului parochialu, ale trimite subscrisului pâna la 25. Ianuariu 1892.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **IOAN GROZ'A**, m. p. protop.

—□—

Pentru deplinirea parochiei gr. or. de clasa III. din **Dragoiesc**, se escrie concursu cu terminu de alegere **pe 19/31 Ianuariu 1892.**

Emolumintele sunt: un'a sessia parochiala de 30 jugere, dintre cari 23 aratoriu si 7 fenatia, intiavilanu fara casa parochiala, si stol'a usuata dela 180 numeri de case.

Recursele cuviintiosu adjustate sunt a se tramite parintelui protopopu Georgiu Creciunescu in Belinez, p. u. Kiszetó, celu multu pana la 6/18 Februaru 1892; avend recurentii in vi'o Dumineca ori serbatóre a se presentá in biserie'a locala, spre a-si aretá desteritatea in cantari séu cuventari bisericesci.

Este de observatu, ca — amesuratu §-lui 8 din „Regulamentulu pentru parochie“, — jumetate din venitele parochiali, compete veduvei preotese, unu anu intreg dupa mórtea reposatului acolo preotu.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **GEORGIU CRECIUNESCU**, m. p. protopresbiter.

—□—